

20 Yanvar faciəsi və Heydər Əliyev qətiyyəti

Xalqımızın tarixinə qəhrəmanlıq səhifəsi kimi yazılan 20 Yanvar faciəsində nə qədər böyük itkilərimiz olsa da, 70 il hökm sürmüş totalitar sovet rejimi tərəfindən millətimizin əzmini, xalqın azadlıq mübarizəsini yerindəcə boğmağa cəhd göstərsə də "cidan çuvalda gizlətmək" mümkün olmadı.

Əlbəttə, bu faciənin törədilməsinin əsas səbəbkarı olan M.S. Qorbaçov və onun əlaltıları, o cümlədən Ə. Vəzirov, A. Mütəllibov, V. Hüseyinov kimi vətən xainləri və vəzifə hərisləri bu faciəni gizlətmək, onun siyasi motivini dəyişmək niyyətində olsalar da bunu bacara bilmədilər. 20 Yanvar faciəsinin mahiyyəti, onu törədənlərin iç üzünü Azərbaycan xalqının böyük oğlu Heydər Əliyev tərəfindən açıldı. Bu faciənin Azərbaycan xalqına qarşı hərbi təcavüz və cinayət olduğunu tam əminliklə bilən o dahi insan hadisəni eşidən günün səhərisi səhhətinin ağır olmasına baxmayaraq, xəstəxanadan çıxıb Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyinə gəlmiş, orda keçirdiyi mətbuat konfransında Azərbaycan xalqına qarşı edilən bu vəhşiliyi qətiyyətlə pisləmiş, ilk dəfə olaraq faciəni törədənlərin adlarını bütün dünyaya bəyan etmişdi. Belə bir qətiyyət və cəsarət o dövr sovet rejimində heç kəsin ağılına belə gəlməyən çox riskli addım idi ki, öz həyatını və ailə üzvlərinin həyatını təhlükədə qoymasına baxmayaraq ümummilli lider o addımı atdı. Həmin mətbuat konfransında Heydər Əliyevin böyük cəsarətlə söylədiyi aşağıdakı fikri zaman sonralar təsdiqlədi:

"Mən belə hesab edirəm ki, 19-20 yanvarda baş vermiş bu faciə həm Sovet İttifaqının siyasi rəhbərliyinin, şəxsən M.S. Qorbaçovun böyük günahının nəticəsidir, onun diktatorluq meyillərindən əmələ gəlmiş bir haldır və eyni zamanda Azərbaycan rəhbərlərinin xalqa xəyanətinin və cinayətinin nəticəsidir".

Heydər Əliyev Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyində mətbuat konfransında kəskin bəyanatla çıxış etməklə yanaşı, eyni zamanda həmin gün Azərbaycan KP MK-ya, Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinə, Azərbaycan Ali Sovetinə və Azərbaycan xalqına da teleqram göndərmişdir. Həmin teleqramda da o, hadisəyə öz münasibətini bildirdi.

"Mən bu düşünülmüş aksiyanı pisləyir, onu antihumanist, antidemokratik, qanuna zidd hesab edirəm".

Məhz bu cəsarətli bəyanatlarına, xalqın milli şüurunun inkişafında heç bir ölçüyə gəlməyən böyük nüfuzuna və xidmətlərinə görə 20 Yanvar hadisələrindən sonra Heydər Əliyevə qarşı Sovet və o vaxtkı Azərbaycan rəhbərliyi tərəfindən daha güclü repressiya planları hazırlandı, hətta işsiz, təqaüdcü olmasına baxmayaraq Bakıya gəlib orada yaşamasına imkan verilmədi. Belə bir vaxtda doğulduğu Naxçıvana üz tutan o dahi insan doğma torpaqda böyük hörmət və izzətlə qarşılandı, həmin ilin sonlarında keçirilən seçkilərdə həm Naxçıvan, həm də Azərbaycan parlamentlərinə deputat seçildi. Heydər Əliyevin xalq deputatı kimi fəaliyyətinin ilk günlərindən onu ciddi düşündürən ən vacib məsələlərdən biri də 20 Yanvar faciəsinə siyasi qiymət verilməsi məsələsi oldu. Sırasıyla deputat olan Heydər Əliyevin hazırladığı "1990-cı ilin yanvar ayında törədilmiş Bakı hadisələrinə siyasi qiymət verilməsi haqqında" qərar layihəsi Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin 1990-cı il noyabrın 21-də keçirilən birinci sessiyasının gündəliyinə çıxarıldı və həmin sessiyada "1990-cı ilin yanvar ayında törədilmiş Bakı hadisələrinə siyasi qiymət verilməsi haqqında" yekdilliklə qərar qəbul olundu.

Təəssüflə qeyd etməliyə ki, 1990-cı ilin sonlarında Naxçıvan parlamentində qəbul olunan bu tarixi əhəmiyyətli qərara o vaxtkı ölkə rəhbərliyi tərəfindən lazımi reaksiya verilmədi, bu məsələnin həlli Heydər Əliyevin Azərbaycan rəhbərliyinə ikinci qayıdışına qədər yubadıldı. Nəhayət ulu öndərin hakimiyyətə yenidən qayıdışından sonra (1994-cü ildə) 20 Yanvar faciəsinə hüquqi siyasi qiymət verildi, bu faciə Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş hərbi təcavüz və cinayət kimi dəyərləndirildi ki, məhz bu fikri də uzaqgörən siyasi xadim, Azərbaycan xalqının böyük lideri Heydər Əliyev hadisədən bir gün sonra Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyində səsləndirmişdi.

Xalqın tarixində əbədiyaşar bir gün olan 20 Yanvar faciəsi sonralar da Heydər Əliyev tərəfindən daim diqqət mərkəzində oldu və həmin günün "Azərbaycan tarixində, ölkəmizin azadlığı, müstəqilliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda qəhrəmanlıq rəmzi kimi müstəsna əhəmiyyəti" qeyd edildi.

Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin "20 Yanvar faciəsinin on birinci ildönümünün, on ikinci ildönümünün və on üçüncü ildönümünün keçirilməsi haqqında 5 yanvar 2001-ci il, 5 yanvar 2002-ci il və 28 dekabr 2002-ci il tarixli sərəncamları da həm 20 Yanvar faciəsinə diqqətinin, həm də həmin faciə qurbanlarının xatirəsinə ehtiramın ifadəsi kimi təqdirəlayiqdir.

Hər il Qanlı Yanvar faciəsinin törədilməsinin ildönümü ölkə rəhbərliyi və xalq tərəfindən böyük izdihamla qeyd olunur, şəhidlərin xatirəsi anılır. Hər il 20 yanvar ərəfəsində bu faciə ilə əlaqədar Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin imzaladığı sərəncamlar da 20 Yanvar faciəsi qurbanlarının xatirəsinə ümumxalq ehtiramının ifadəsi olmaqla yanaşı, eyni zamanda Heydər Əliyev siyasətinin uğurlu davamı kimi də qiymətlidir. Həmin sərəncamların birində deyilir:

"Xalqımız 20 Yanvarda hərbi, siyasi, mənəvi təcavüzə məruz qalsa da, öz tarixi qəhrəmanlıq ənənələrinə sadıq olduğunu, ən ağır sınaqlara sinə gərmək əzmini bütün dünyaya nümayiş etdirdi. 1990-cı ilin Qanlı Yanvarında Azərbaycanın şəhidlik zirvəsinə ucalmış Vətən övladları özlərinin fədakarlığı ilə xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsinə parlaq səhifə yazdılar".

Vaqif Məmmədov,
NDU-nun "Qeyrət" nəşriyyatının direktoru. tarix elmləri namizədi